

EPAM EKONOMİ VE POLİTİKA
Araştırmaları Merkezi
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ

Haftalık Dış Politika ve Ekonomi Bülteni

125. Bülten

İSÜ | İSTİNYE
ÜNİVERSİTESİ
İSTANBUL

istinye.edu.tr | 0850 283 60 00

[f /istinyeuniv.edu](https://www.facebook.com/istinyeuniv.edu) [t /istinyeunivedu](https://www.instagram.com/istinyeunivedu) [i /istinyeunivedu](https://www.youtube.com/istinyeunivedu)

Özenç Kayalı'ya içten teşekkürlerimizle

Musul ve Kerkük Üzerine

Doç. Dr. Fahri Erenel-EPAM Müdürü

Irak'ın içinde bulunduğu kaos ortamından yararlanmak isteyenler bu kadim iki Türk şehri üzerinde yine iştahlanmışa benziyorlar. Her yolu deniyorlar Türklüğü yok edebilmek ve Türkleri bölgeden tamamen çıkararak zenginlikleri daha rahat paylaşabilmek için. İngilizler, Kürtler, DEAŞ, Haşdişabi üzerinde İran, PKK terör örgütü, Irak merkezi hükümeti ve daha niceleri. Her yolu denediler. Katlettiler, sürdürdüler, işgal ettiler, nüfus kayıtlarını yok ettiler, tapulu arazileri gasp ettiler, Şiileştirmeyi denediler, gençler üzerinde oyunlar oynadılar. Ancak, Türk kimliğini, vatana bağlılığı, kültürlerini asla bozamadılar. Kerküklüler yine "Altın Hızma Mülâyim" türküsünü söylemeye ve yüreklerimiz sızlatmaya devam ediyor ve ebediyyen edeceklerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük vilayetlerinden biri olan Musul Vilayeti; Musul, Kerkük ve Süleymaniye Sancaklarından oluşan yüzölçümü 90 bin kilometrekare olan ve yaklaşık 350 bin civarında nüfus barındıran bir bölgedir.

Bölgenin başta petrol olmak üzere birçok açıdan önem arz eden stratejik konumu nedeni ile İngiliz ve Almanların ilgisini çekmiş, 2 nci Abdülhamit döneminde birçok yabancı petrol şirketi arama ve işletme için Osmanlı Devletinden izin almış ve onlara belli oranlarda hisse verilmiştir.

30 Ekim 1918'de Mondros Antlaşması yapılması sırasında Osmanlı toprakları içerisinde yer alan Musul, 10 Kasım 1918 tarihinde mütareke hükümlerine aykırı olarak işgal edilmiştir. Bu işgal tanınmamış, son Osmanlı Meclisi Mebusan'ın aldığı karar ile Mondros Mütarekesi red edilmiş ve Misak- Milli kararı ile Musul ve Çevresi vatan toprakları içinde kabul edilmiştir.

23 Nisan 1920'de Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışı ile hükümet kurulmuş, düzenlenen ordu ile Misak-ı Milliye gerçekleştirmek için milli mücadele başlatılmıştır. Akabinde Mustafa Kemal Paşa 1 Mayıs 1920 tarihinde Büyük Millet Meclisindeki sınırlarımızı belirleyen tarihi konuşmasında Musul, Kerkük ve Süleymaniye konusunda uygulanması gereken politikasını ve düşüncelerini açıklayarak;

"Hep kabul ettiğimiz esaslardan birisi ve belki birincisi olan hudut meselesi tayin ve tespit edilirken, hudut-ı millimiz İskenderun cenubundan geçer, şarka doğru uzanarak Musul'u, Süleymaniye'yi ve Kerkük'ü ihtiva eder. İşte hudut-ı millimiz budur dedik." demiştir.

Atatürk Misak-ı Milli'de vatan sınırlarını doğuda Kars, Ardahan, Batum, güneyde Kerkük, Musul, Süleymaniye ve batıda Batı Trakya olarak hedef almıştır. Bu bölgeler hem Mondros antlaşmasının yapıldığı anda Türklerin hakimiyetinde olan hem de Türklerin nüfus olarak fazla oldukları yerlerdi. İşte Atatürk de Türklerin denetiminde kalan bu yerleri Türk yurdu olarak belirlemiş ve milli sınırlar olarak ilan etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, bir taraftan Anadolu'da kurtuluş mücadelesi yürütürken bölge ile de ilişkisini asla kesmemiş, aldığı/alırdığı tedbirlerle, uçakları da saldırılarda kullanan İngilizlere ağır kayıplar verdirmiş, İngilizlerin işgal ettiği birçok bölge geri alınmıştır.

Anadolu'da devam eden İstiklal Harbinde büyük başarı sağlanması üzerine, Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak Paşa Musul'daki kazanılan başarıları dikkate alarak Musul vilayetinin kurtarılması için gerekli hazırlıkların yapılmasını ve 10 Kasım 1922 tarihine kadar Musul'un geri alınmasını bildiren emrini iletmiştir. Lozan Konferansı görüşmelerinin de devam ettiği sırada Mustafa Kemal Paşa ve Türk Hükümeti'nin Musul'un silahla alınması için İngilizlere karşı bir savaşı göze aldığı açıkça görülmektedir.

Musul ve Kerkük o dönem şartları içinde haksız bir şekilde İngiliz oyunu ile elimizden çıkarılmıştır. Ancak, Musul Vilayeti konusunda Misak-ı Milli'de yer alan esaslar aynen korunmalı ve bu hedeften asla vazgeçilmemelidir.

1947 yılı Haziran ayında İsrail devletinin kurulması için İngilizlerin başlattığı aynı oyunun yeni versiyonunun Irak kuzeyinde vücut bulmaya çalıştığı dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. Kerkük'te yüz yıldır asimilasyon ve zulüm devam etmektedir. Önce sömürgeci devletlerin zengin yeraltı kaynaklarına göz diktiği Kerkük'ten Türkleri kovma, ardından Saddam'ın Araplaştırma çabalarıyla başlayan asimilasyon çalışmaları 2000'li yıllardan itibaren Kürtleştirme çabalarına evrilmiştir. Bugün sergilenen aynen budur.

Kerkük, Türkiye için bir milli güvenlik meselesidir. Bugün Erzurum-Van hattına kadar Doğu Anadolu'nun güvenlik sınırı Kerkük'ten geçer. 1926 Ankara Antlaşması ile birlikte Misak-ı Milli Sınırlarımız içerisindeki Musul ve Kerkük 'toprak bütünlüğünün sağlanması' şartıyla terk edilmiştir. Irak'ın toprak bütünlüğü esas alınarak yapılan Ankara Antlaşması'na göre bugün bölünmüş yapısı ve bölgesinin illegal örgütlerin kontrolüne geçmesi Türkiye'nin haklarını gündeme getirmektedir.

Kudüs'te ne yapıldıysa bugün Kerkük üzerinde de aynı oyunlar oynanmaktadır. Kudüs'ü Yahudileştirme projesi, Kerkük'ü Kürtleştirme projesi. Çünkü planlayan ve oynayan aktörler aynıdır. Tarihten gelen bir haklılık din, dil, coğrafi ve kültürel değerlerimizin yaşadığı Kerkük, Musul, Süleymaniye üzerindeki duyarlılığımızı göstermeli, siyasal ve toplumsal yapısını temelinden değiştirecek olaylara, projelere seyirci kalınmamalıdır.

Atatürk'ün Merkezi Sentez Devleti

Prof.Dr. Anıl Çeçen -Ankara Kalesi:308

Türkiye Cumhuriyeti yüzüncü yılına doğru emin adımlarla ilerlerken, bugün gelinen aşamada kurucu önder Atatürk üzerinden toplu bir değerlendirme yapılmaya çalışılmakta, Atatürk her yönü ile inceleme altına alınırken, ayrıca ondan Türk ulusuna miras olarak kalan Türkiye Cumhuriyeti devleti her yönü ile tartışma konusu yapılmaktadır. Atatürk'ün yirminci yüzyılın başlarında Türk ulusuna bir kurtuluş savaşı kazanarak armağan etmiş olduğu Türkiye Cumhuriyeti , yirmi birinci yüzyılın içinde yol alarak ilerlerken ,bir çok yönden değişime doğru zorlanmakta ve de bu doğrultuda giderek büyüyen saldırılar zamanın ilerlemesiyle birlikte artarken ,insanlık değişim ve dönüşüm programları çizgisinde yepyeni bir dünya oluşumu ile karşı karşıya gelmektedir. Yirminci yüzyıla doğru değişim rüzgarları bugünkü Türk devletini ortaya çıkarırken, bu kez yeni bir yüzyılın ilk yılları ile birlikte başlayan hızlı değişim rüzgarları da bütün dünya ile birlikte Türklere verilmiş olan cumhuriyetçi ulus devleti de , büyük bir dönüşüm aracılığı ile eskisinden çok farklı bir yeni yapılanmaya doğru sürüklemektedir.

Çağ değişiminin köşe başında, diğer devletler gibi Türkiye de önceden hazırlanmış olan planlar doğrultusunda köklü bir dönüşüme zorlanmakta ve Atatürk'ten miras kalmış olan çağdaş cumhuriyet rejimine bağlı olan ulus devletten vazgeçmesi için baskı ve saldırılar ile karşı karşıya gelmektedir. Dünyanın tüm emperyalistleri ulus devletleri hedef tahtasına oturtarak kaldırmaya çalışırken, halen var olan bütün devletler bu tür saldırı ve işgal hareketleri ile tasfiye edilmeye çalışılmakta ,gelecekte yeni bir devlet düzeni kurmak için çaba gösteren güç merkezleri ,geçmişten gelen kamu düzenlerini ve bu yapılara dayanan ulus devletleri ortadan kaldırabilmenin girişimlerini giderek daha fazla tırmandırmaktadırlar . İnsanoğlu bu dünya üzerinde yaşamını geçmişten gelen doğrultuda zorlukla sürdürmeye çalışırken , bu duruma bir de var olan devletlerin tasfiyesi sorunu eklenmiştir .

Yeni bir dünya düzeni kurma doğrultusunda ulusal ve uluslararası ilişkiler yeniden ayarlanırken, eski yapılar sonuna kadar zorlanarak yıkılmaya çalışılmakta büyük emperyal güçler kendi çıkarları doğrultusunda rakip olan orta boy ve küçük ulus devletlerin harita üzerinden temizlenmesine çaba göstermektedirler Küçük devletler böylesine bir fırtına içinde esen rüzgarların etkisiyle yeryüzünden silinirlerken, orta boy devletler daha güçlü oldukları için bu gibi tehdit ve saldırılara karşı direnebilmektedirler. Özellikle büyük devlet sınırları ölçüsünde büyüklüğe sahip olan büyük boy orta devletler bu tür saldırılara karşı direnerek dik dururlarken ,emperyal güçlerin dünya haritasını düzeltme girişimleri fazla sonuç verememekte ve bu nedenle baskı ve saldırılar artarken , orta boy devletler de dünya haritası üzerinde kurulu bulundukları coğrafyayı jeopolitik biliminin verileri doğrultusunda kullanarak, büyük devletler ve emperyalist güçlerle baş edebilmekte ve bu çizgideki savunma mekanizma ve olanaklarını kullanarak geleceğe dönük yollarına devam edebilmektedirler.

Geçen asırdan gelen devletler arası çekişme ve çatışmaların, yirmi birinci yüzyılda daha artmasının nedeni olarak,devlet yıkıcılığı ya da kamu düzeni çökerticiliği gibi daha güncel yolların fazlasıyla kullanılmaya başlatılmasının öne çıkartılması yüzünden ,kısa dönemde bir kaos ortamına doğru devletler ciddi olarak sürüklenmektedir. Böylesine bir uluslararası süreç

önceden hazırlanma ve de dışarıdan empoze edilme gibi özellikleriyle uygulama alanına getirilebilmektedir.

Kağıttan kule sıralamasındaki iskambil kağıtlarının teker teker düşmesi gibi harita üzerindeki ulus devletlerin de buna benzer bir biçimde çökertilmesi hedeflenirken, bütün dünya kıtalarındaki ülkelerin her birinin birer huzursuzluk ortamına sürüklendikleri görülmekte ve daha sonra da, böylesine olumsuz ortamlar zamanla çöküş ve yıkım senaryolarına elverişli durumlara yönlendirilerek, dışarıdan müdahaleciliğe uygun ortamlar yaratılabilmektedir. İnsanlık tarihinde yüzlerce yıllık bir geçmişe sahip olan emperyalizm ve sömürgeciliğin yeni türleri, ilerleyen siyasal süreçler sonucunda mazlum milletlerin başına dert olmakta ve bu yüzden ulus devletler içinden çıkılmaz bir bataklığa sürüklenmektedir.

Orta dünya adı verilen merkezi coğrafyada birbirine komşu konumunda olan yirmiden fazla ülkenin sınırlarının değişeceği ABD Dışişleri Bakanı tarafından açıklanırken, yine ABD'nin eski Genelkurmay başkanı bugün yaşanan siyasal olayların devam etmesi sayesinde harita üzerinde on tane yeni küçük boy devletin kurulacağı dünya kamuoyuna açıklanmakta ve böylece yeni savaş alanı olarak ilan ettikleri Orta Doğu bölgesinin , bütünüyle bir kaos ortamına ve yeni bir cihan savaşı oluşumuna doğru yönlendirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Geçmişe yönelik bir biçimde bu gibi girişimler gündeme geldikçe, bir anlamda devletler dünyasının küçük işletmelerine benzer bir biçimde görülen küçük ve orta boy devletler ortaya çıkmaktadır.

Büyük devletler gibi büyük şirketlerin de korumaya gereksinmesi olmadığı için uluslararası kuruluşların küçük ve orta boy devletleri koruma ya da savunma gibi yardımcı olma çabaları koruma amaçlı olarak öne çıkarılmıştır. Dünya haritası yeniden çizilirken ve de var olan devletlerin yerleri ile konumları yeniden belirlenirken eski dönemlerden kalma yerleşik devlet düzenleri zayıflayarak geride kalmakta ve bu yüzden de geleceğe yönelik yeni dünya düzeni oluşturma girişimleri ile karşı karşıya kalınmaktadır. Ne var ki, her ülke ya da devletin konumları ve sahip oldukları özellikler birbirlerinden çok farklı olduğu için genel anlamda bütün devletlerde geçerli olacak toplu girişimler yetersiz kalmakta ve bu nedenle de her ülke için birbirinden farklı alternatif programlar hazır bekletilerek devreye sokulmaktadır . İlerleyen teknoloji ve yeni bilimsel yöntemler kullanılarak, yerleşik kamu düzenlerinin tasfiye ve yıkımında daha ileri yollar izlenmektedir.

Yıllar alan eski kamu düzenlerinin kurulması işlerinde ilerleyen teknoloji aracılığı ile daha hızlı hareket edilirken, yeni düzenler yenilenen binalar aracılığı ile eskisinden daha çabuk bir zaman dilimi içinde yapılabilmektedir. Bu yüzden, inşaat teknolojisindeki yenilikler beraberinde hızlı düzen kurma alternatiflerini öne çıkarırken, bu alanda ilerlemiş küresel şirketlerin ve uluslararası kuruluşların özel inşaatlarının paralelinde, yeni kamu düzenlerine yönelerek kendi hegemonyalarını geniş alanlara yayma çabası içinde oldukları göze çarpmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti yirminci yüzyılın başlarında kurulmuş olan bir orta boy ulus devlet olarak dünyanın merkezi alanında bir cumhuriyet devleti olarak günümüze kadar gelebilmeyi başarmış olan başarılı bir siyasal organizasyondur. Devletin kuruluş aşamasından önce bir yıkılış macerası yaşandığı için koskoca bir imparatorluk düzeni göz göre göre dağılırken ve hem içerden hem de dışardan tezgahlanan yıkılış senaryoları açıkça birbirini izleyen bir doğrultuda uygulama alanlarına aktarılırken, harita üzerinde yer alan devletlerin sayısı üzerinde oynandığı görülmüştür. Yirminci yüzyıla girerken yirmi devlet varken, yirminci yüzyıldan çıkış aşamasında devlet sayısının iki yüz sayısını bulduğu görülmüştür. Dünya düzenini yöneten ve yönlendiren

güç merkezlerinin planlarına bakılırsa, yirmi birinci yüzyılın sonuna doğru ya da yirmi ikinci yüzyıla girerken devlet sayısının iki binlere doğru ulaşacağı açıkça ifade edilmektedirler.

Böylece ABD Dışişleri Bakanı'nın açıklamış olduğu dünyadaki devlet sayısı iki binlere doğru tırmanırken, devletlerin sahip oldukları kamusal örgütlenme modellerinin de değişiklik gösterdikleri anlaşılmaktadır. İlkel kavimler sonrasında içine girilen ortaçağ döneminde, öncelikle din devletlerinin kurulduğu, daha sonraları tek tanrılı dinlerin dünya kıtalarına yayılması sürecinde, bu din devletlerinin şehir devletlerinden imparatorluklara doğru genişledikleri görülmüştür. Bütün ortaçağ yıllarında tek tanrılı dinlerin yeryüzü kıtalarına yayılmaları ile birlikte dünyanın batı yarısı Hristiyanlaşmış, merkezi alandaki Müslümanlık dünyanın güneyi üzerinden doğu bölgelerine doğru yaygınlık kazanmıştır. İki büyük tek tanrılı din imparatorluklarının arasına giren bölgelerin kuzey doğu bölgesinde, Asya'nın kültür dinleri araya girmiş, üçüncü tek tanrılı din olan Yahudilik'de, Musevi topluluklar ile işbirliği yaparak dünyanın merkezi alanından, bütün dünya kıtalarını yönetmeye çalışmıştır. Üç tek tanrılı din arasında dünya kıtaları paylaşılırken, batı bölgelerinde Hristiyanlık, doğu bölgelerinde ise Müslümanlığın yaygınlık kazandığı görülmüştür. Bu yönde şehir devletlerinden din imparatorluklarına geçilmiştir. Fransız devrimi sonrasında ortaya çıkan cumhuriyet rejimleri ve ulus devletler birlikteliği, laik devlet ve kamu düzenlerinin aynı dönemde uygulama alanına gelmesine yardımcı olmuş ve böylece ulus devletler meydana gelmiştir.

Yirminci yüzyıl tam bir ulus devletler çağı olarak devreye girerken, yeryüzü sahnesine çıkan başlıca ulus devletlerden birisi de Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Birinci Dünya savaşı sayesinde bütün imparatorluklar parçalanırken, bu büyük yapılanmaların çöküşe geçmesi aracılığı ile dünyanın bir çok köşesinde küçük ya da orta boy ulus devletlerin, eski sömürgeci imparatorlukların geri çekilmesiyle öne çıktıkları görülmektedir. Dünya ekonomisini koskoca imparatorlukların paylaşamaması yüzünden cihan savaşları çıkarken, uluslaşma sürecinin imparatorlukları parçalaması gündeme gelmiştir. Her ulus imparatorluklara nazaran daha küçük bölgelerde oluşurken, diğer uluslar ile karşı karşıya gelmiştir. Daha önceleri imparatorluklar arasındaki çekişmeler büyük alanlarda savaşlara yol açabiliyordu, sonraki aşamada ise uluslaşma süreçleriyle bazı sınırlı bölgelerin nüfus yapıları belirlenerek ulus devletlerin oluşumuna katkı sağlanabiliyordu.

Ortaçağ sonrasında dünya denizlerine ve karalarına sahip olabilen batı Avrupa'nın denizci ülkeleri, yirminci yüzyılda geri çekilerek kendi asıl vatanlarının üzerinde çağdaş bir ulus devlet olabilmenin yollarını araştırıyorlar ve böylece kendilerine bağlı olan eski sömürgeleri de yeni ulus devletler olarak dünya sahnesinde öne çıkarıyorlardı. Böylesine bir genel oluşum süreci içinde, Türk dünyasının bir imparatorluk devleti olan Osmanlı döneminden ulus devletler çağına geçebilmesi için, o döneme uygun düşen uluslaşma adımının atılması gerekiyordu.

Bu doğrultuda önce bir ulusal kurtuluş savaşı verilerek geçmişin ve emperyalizmin bağlarından ya da hegemonyasından kurtulmak gerekiyordu. Daha sonraki aşamada ise ikinci adım atılarak bir ulus devletin kurulması gerekiyordu. Anadolu ve Rumeli Türkleri böylesine büyük bir dönüşüm içerisinde kurtuluş aşamasını tamamladıktan sonraki aşamada kuruluş adımı atıyorlardı. Ulusal kurtuluş savaşının kurtarıcısı olarak tarih sahnesine çıkmış olan Atatürk, sonraki aşamalar da yeni devletin kurucusu olarak siyasal misyon olarak benimsemiş olduğu görevine devam ederek, orta dünyanın en merkezi yerinde Türk ulusunun ulus devletini kuruyordu. Ulusal kurtuluştan ulusal kuruluşa geçilirken, eski Osmanlı ahalisi yeni bir dönüşüm yaşayarak ve uluslaşarak çağdaş Türk ulus devletinin kuruluşunu gerçekleştiriyordu. Tarih

dönemeç noktasındaki uluslaşma olgusu, Türkler tarafından benimsenerek yaşam alanına aktarılıyordu.

Yirminci yüzyılda imparatorluklardan arkada kalan topraklarda yeni ulus devletler siyaset sahnesine çıkarken, beş kıta üzerinde kurulmuş olan insanların ortak uygarlığı yeni devletlerin katılmasıyla eskisinden çok farklı bir düzen içinde yenilenerek yeni yüzyıla doğru yönlendiriliyordu. Her devletin sahip olduğu siyasal ve hukuksal yapılanma çerçevesinde, bütün devletler, ülke, toplum ve teşkilat olarak üç ana unsura sahip bulunmaktadır. En başta gelen ülke unsurunun birlikte getirdiği toprak ve araziler konularının netliğe kavuşturulması ,Misakı Milli olarak ilan edilen kutsal yeminin doğrultusunda çözüme bağlanması gerekmektedir .Anadolu yarımadası üzerinde bir yarımada devleti olarak harekete geçildiğinde, kara ve deniz ülkelerinin birbiriyle kesiştiği noktanın devleti olarak Türkiye'nin kabul edilmesi gerekmektedir. Trakya bölgesinin de Balkan yarımadasının bir parçası olarak öne çıktığı ve Asya kıtası ile Avrupa kıtasının kesişme noktasında Kuvayı Milliye hareketinin örgütlendiği görülmektedir. Var olmak için yola çıkarak mücadele eden Türkler, büyük imparatorluğu elden kaçırma noktasına gelince, geride kalan toprakların en merkezi yeri olan Trakya-Anadolu hattı üzerinde yeni ulusal vatanı inşa etme yoluna gidilmiştir. Türk ve Müslüman nüfusun çoğunlukta olduğu bölgeleri yeni bir vatan olarak bir araya getiren Misak-ı Milli belgesi,yeni Türk devletinin dayanak noktasıdır . Ülke unsuru açısından Türk devleti iki yarımada arasında kurulan bir köprü devleti olarak değerlendirilebilir. Ne var ki, Türkiye toprakları aynı zamanda Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleştiği kesişme noktasındaki merkezi devlet olarak da görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu yine hem merkezdeki devlet, hem de üç yarımada devleti olarak Anadolu, Balkan ve Arap yarımadaalarının bir araya gelmesinden oluşan merkezi topraklar olarak da görülebilir. Bu yapısı ile Osmanlı imparatorluğu gibi Türkiye Cumhuriyeti de, öncelikle bir jeopolitik devlettir. Üç kıtanın kesişme noktası kıtalar arası hareketlilik içinde her zaman için sarsılarak bozulabilir. Zaten türlü siyasal rüzgarın estiği bu coğrafya da ,siyasal istikrarın sağlanması son derece zor olmaktadır .

Devletin ülke unsurunun üç kıtanın birleşme noktasında olması yüzünden tarih boyunca bir çok benzeri olay ve gelişmelerle karşı karşıya kalınmıştır. İstanbul her dönemde üç kıta üzerinden işgale kalkışılmış ama ancak on beşinci yüzyılda Macaristan üzerinden gelen dış destekli silah yardımı sayesinde fethedilebilmiştir. Daha önceleri Abbasi İmparatoru Harun Reşit İstanbul'a kadar gelmiş ama bu büyük şehri alamamıştır. İran'ın egemen gücü olan Persler Anadolu yarımadasını bütünüyle işgal etmelerine rağmen, Ege Denizini geçerek Balkanlar'a çıkamamış ve bu yüzden de geri dönmek zorunda kalmışlardır. Selçuklular çok istemelerine rağmen İstanbul'u alamayarak yıkılmışlardır. Ruslar tarih boyunca her fırsatta İstanbul'a gelmişler ama en sonunda Yeşilköy üzerinden geri dönmek durumunda kalmışlardır. Avrupalılar on iki Haçlı seferi düzenlemelerine rağmen gene İstanbul'u fethedemeyerek geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Sadece İstanbul'un bu bölgedeki konumu bile bu kesişme noktasında kurulmuş olan ulus devletin ülke unsuru açısından son derece kaypak bir zemin üzerinde kurulduğunu göstermektedir. Yüzyılların imparatorluk merkezi olan bu büyük kentin yeni dönemde bir ulus devlet kenti olarak, küçük Asya adı verilen Anadolu yarımadasının tam ortasında yeniden kurulan başkent Ankara'ya bağlanması ile sorunun geride bırakılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Kendisi de bir Balkan göçmeni olan Mustafa Kemal Atatürk, Asya toprakları üzerinde yeni bir ulus devlet kurarken , Avrupa merkezli ulus devletlerin ortaya çıkış durumuna ve bunların uluslaşma süreci içinde sahip oldukları ulusal değerler ile özelliklere dikkat ederek ,benzeri bir

ulus devleti, Balkan yarımadası üzerinden Anadolu bölgesi ile yakınlaştırmaya çalışmıştır. Böylece yeni kurulan Türk devleti bir Avrupa tipi ulus devlet olarak kurucuları tarafından oluşturulmuştur. İş bu noktaya gelince o zaman bugünün bütün Avrupa devletlerinin dayanak noktası olan Fransız devriminin, aynı zamanda Kemalist Türk devriminin de ortak bir çıkış noktası olduğu anlaşılmaktadır. Fransız devriminin ana ilkelerinin Avrupa tipi ulus devletin özellikleri olarak Kemalist devrim aracılığı ile Anadolu'ya taşınması da, Türkiye'de Fransız etkisini artırırken, Asya toprakları üzerinde bir Avrupa devletinin çağdaş bir ulusal devlet olarak kurulmasına katkı sağlamıştır.

Fransız devriminin üç ana ilkesi olan cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laiklik ilkelerinin hem Atatürk hem de cumhuriyetin temel ilkeleri olarak benimsenmesi ve daha sonrada bunların T.C. Anayasasına alınarak cumhuriyet devleti ile siyasal rejiminin temel direkleri olarak kabul edilmesi, yeni Türk devletinin kimliğinin belirlenmesi aşamasında atılan en büyük adımlardan birisidir. Önce çağdaş uygarlık diyerek yola çıkan ulusal kurtuluşçular daha sonraki ikinci adımı atarken bu sefer de bugünün uygarlığını yaratan Fransız devrimine yakın bir yol izlemeleri, Kemalistleri çağdaş uygarlık yolcuları haline getirmiştir. Avrupa merkezli çağdaş uygarlığın sağ ayağı Avrupa kıtası üzerinde tutulurken, bu uygarlığın karşısına karşıt bir ikinci güç yapılanması getiren Sovyet devrimine karşı da sırt çevrilmeyerek Kemalist devrimin sol ayağı da Asya kıtasının kuzey bölgesine yönelik olarak konuşlandırılmıştır. Batı blokunun Fransız devriminden cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laiklik ilkeleri alınırken aynı zamanda halkçılık, devletçilik ve devrimcilik ilkelerinin sosyalist doğu devriminden yararlanılarak bir araya getirilmeleri ile birlikte, Türkiye Cumhuriyeti üç kıta arasında dünyanın sağını ve solunu bir araya getirerek tam anlamıyla merkezi bir sentez oluşturma yoluna gitmiştir. Bugünkü dünyanın yaratılmasında hegemon merkez olan batı bloku ile kapitalizm bir tez olarak devreye alınırken, Sovyet devrimine de benzeri bir yaklaşım geliştirilerek ve bunun anti tezi olarak sosyalizm de devreye alınarak, dünyanın ortasında kurulmakta olan merkezi sentez devleti olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda, doğu-batı ya da kapitalizm-sosyalizm sentezine doğru bir açılım yaptığı göze çarpmaktadır. Kapitalizmin merkezi olan Avrupa ile sosyalizmin merkezi olan Asya kıtasının tam ortasında kurulmakta olan merkezi devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, kıtalardan aldığı destek ile bir bölgesel sentez aramak durumunda kaldığı söylenebilir. Bu noktada batıdan gelen kapitalizm tez olarak benimsenirken, doğudaki sosyalizm bir karşıt görüş olarak antitez biçiminde değerlendirilerek her iki dünyanın ideolojileri arasında yeni bir sentez ana ilkeler üzerinden benimsenirken, Kemalizm doğu ve batı devrimlerinin hem uzantısı hem de merkezdeki ulusal bir sentezi olmuştur.

Jeopolitik olarak merkezi bir alanda imparatorluk sonrası bir aşamada, çağdaş bir ulus devletin kuruluşu sırasında doğu ve batı devrimleri bir araya getirilerek, merkezi bir sentez arayışı hem devletin hem de bunun uzantısı olan siyasal rejimin içeriğinin ve modelinin sentezci bir yaklaşım çerçevesinde, özgün bir merkezi model ile gerçekleştirilmeye çalışıldığı ortaya çıkmaktadır. Kurucu önder Atatürk böylesine bir merkezi sentez arayan çalışmalarını cumhurbaşkanlığının hem başlangıç hem de sona eriş dönemlerinde iki kez yapmaya çalışmıştır. Milli mücadelenin esas hedefini ve içeriğini kurtuluş savaşı sırasında belirleyen Atatürk, daha sonraki aşamalarda önce savaşı kazanmaya çalışmış, daha sonra devleti özgün bir model üzerine kurmuş ve en sonunda da yaptığı çalışmaları ve kurduğu siyasal yapıyı geleceğe dönük bir merkezi senteze dönüştürürken, Kemalizm doğu ve batı uygarlıklarının bir uzantısı olarak öne çıkmış ve zamanla dünyanın tam ortasında bir merkezi Türk devleti sentezine doğru bir açılım gerçekleştirilmiştir. Merkezi sentez devleti oluşturulurken, Asya ve

Avrupa ülkelerindeki devlet modelleri yakından ele alınarak incelenmiş ama Anadolu'nun güney bölgelerinden gelen İslam dininin etkileri de dikkate alınmak zorunda kalınmıştır

Arap yarımadasında ortaya çıkan ve daha sonraki dönemlerde eski Osmanlı toprakları olan bütün orta dünya bölgeleri üzerinde yaygınlık kazanan İslam dini, Hristiyan batı dünyasına karşı gelişmeler gösterirken aynı anda Atatürk cumhuriyetinin özel bir yapılanma modeli olarak ortaya çıkmasında da ,fazlasıyla etkili olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Avrupa tipi laik bir ulus devlet olarak kurulurken, Atatürk ilk defa bir özgün girişimde bulunarak, laik devlet ve Müslüman millet birlikteliğini geleceğe yönelik bir sentezci yaklaşım aracılığı ile Misakı Milli sınırları içerisinde bütünleştirmeye çaba göstermiştir. Avrupa'nın Hristiyan devletlerinde laiklik ile dinsel yapılanmaların birlikte var olabilmesi gibi çağdaş bir modeli Atatürk İslam dünyasına da getirerek uygulamak istemiştir. Bir anlamda çağdaş uygarlığın batıdan doğuya doğru ve dünyanın merkezi toprakları üzerine taşınması ile Avrupa ülkelerindeki dinsel toplum ve laik devlet birlikteliği, bir ortak yaşam düzeni olarak Avrupa'nın yanındaki Avrasya bölgesine de Kemalizm aracılığı ile taşınmaya çalışılmıştır.

Kemalist devlet üç dünya arasındaki bir merkezi model olarak tarih sahnesine çıkarken, bu bölgeyi çevreleyen, kapitalist, sosyalist ve İslamcı üç ayrı dünyanın var olması nedeniyle Kemalizm bir anlamda üç ayrı dünya ile çevrelenmiş olan orta dünyadaki merkezi sentez olmuştur. Fransız ve Sovyet devrimlerinin bir araya getirilerek ortak ve sentezci bir yeni düzen oluşturulurken. Orta Doğu ülkelerinde yaşayan milyonlarca insanın Müslüman olması Atatürk ve arkadaşlarını etki altına almış ve bu nedenle Diyanet İşleri Başkanlığı öncelikle kurularak ve laik devlet düzeninde Müslüman millete Kemalist devlet düzeniyle kucak açılarak, geleceğe yönelik koruyucu bir şemsiye düzeni oluşturulmaya çalışılmıştır. İleriye dönük yeni bir kamusal düzen oluşumu Türkiye Cumhuriyeti aracılığı ile barış içinde birlikte yaşam çerçevesi içine alınmak istenmiştir. Atatürk böylece Anadolu yarımadasını çevreleyen Müslüman topluluklara sırtını dönmeyerek ve bu ikinci büyük dinin içine girmiş olan Türkiye halkının dinsel gereksinimleri doğrultusunda hareket ederek, dünyanın tam ortasında kurulmakta olan Türk Cumhuriyeti'ni yeni bir sentez ile oluşturmaya her yönü ile dikkat etmiştir.

Böylece Atatürk merkezi alanda bir sentezci yaklaşım ile bölgesel bir modele giderken, doğu-batı ya da kapitalist-sosyalist sentezler yönünde bir oluşumu yaratmaya dikkat etmiştir. Bu noktada Atatürk ülkenin güney bölgesinde uzanıp gitmekte olan İslam dünyasını da yeni devlet modeli içinde dikkate alarak gerçekçi bir politik tutum izlemiştir. Ülkenin güney sınırları boyunca uzanıp gitmekte olan İslam ülkelerinin, Balkanlar ve Karadeniz kıyılarında yer alan Hristiyan ülkeleri ile birlikte aynı komşuluk tavrı içinde değerlendirilmesi, Avrupa ile Asya kıtaları arasında kurulmakta olan çağdaş bir laik siyasal rejimin iki büyük din arasında denge kurarak merkezi alanda yeni bir barış düzeni arayışının yansıması olarak kabul edilebilir. Osmanlı tarihinin sürekli olarak Hristiyan komşu devletlerle savaş içinde geçmesi hatırlandığı zaman, böylesine bir barış ortamı arayışının ne kadar haklı bir yaklaşım olarak gündeme geldiği görülebilmektedir. Hristiyan ülkelerdeki laiklik düzeninin Müslüman ülkelere de Türkiye üzerinden taşınmaya çalışılması, Atatürk Türkiye'si'nin özgünlüğüdür.

Avrupa kıtasının yanında bu kıtanın yapılanmasına uygun düşen bir ulus devlet kuran Atatürk'ün, cumhurbaşkanlığının son döneminde Çankaya köşküne çekilerek kendi kurduğu siyasal yapılanmayı sistemleştirmeye çalışması, yirmi yıllık yöneticiliğin bir uzantısı olarak ele alınarak değerlendirildiği zaman, Atatürk'ün Türk ve İslam dünyası için model olabilecek farklı bir devlet anlayışı içinde hareket ettiği görülmektedir.Yeni siyasal rejimin bir ulus devlet

olmasına önem verildiği için ve bu doğrultuda milliyetçilik ilkesinin temel bir prensip olarak anayasaya taşındığı görülebilmektedir. Ne var ki, Atatürk Türklerin ismi temel alınarak bir ulus devlet kurulmasına yakın durmayan bazı toplum kesimlerinin, sürekli olarak ülkenin çeşitli bölgelerinde isyan ya da ayaklanma gibi siyasal anlamda farklı duruşa geçmelerine karşı önlem almaya çalışmıştır. Misakı Milli sınırları içinde Türk devletine vatandaşlık bağı ile bağlı bulunan bütün Türk vatandaşlarını da kapsayacak bir doğrultuda, milliyetçilik ilkesinin yanına halkçılık ilkesini de getirerek, kurmuş olduğu ulus devleti aynı zamanda halkçı cumhuriyet anlayışı ile bütünleştirmeye dikkat etmiştir. Devletin kuruluşu aşamasında Türk Ocaklarını esas alarak ve Türkçülük anlayışını öne çıkararak hareket eden Atatürk Doğu Anadolu isyanları ile karşı karşıya kaldığı yeni aşamada, bu kez ülkenin bölünmesini önlemek ve devletin içinden bir başka devlet çıkışına izin vermemek üzere, halkçılık ilkesini gündeme getirerek , cumhuriyetin altı temel ilkesinden birisi olarak anayasa değişikliği üzerinden Kemalist devletin dayandığı temel anlayışın bir parçası haline getirmiştir. Atatürk yaşamının son yıllarında kurmuş olduğu devletin geleceğe yönelik çizgide sistematize edilmesine çalışırken, ulus devletin milliyetçilik ilkesine uzak duran halk kesimlerinin üniter devlet modelinden uzaklaşmasını önleyebilmek üzere aynı zamanda halkçılık anlayışını öne çıkararak , sonradan ilan edilen cumhuriyetin halkçı bir öze kavuşturulması için çaba göstermiş ve bu doğrultuda Halkevlerini açarak ulus devlet ile halkçı cumhuriyet anlayışlarının Türkiye'nin özel koşulları altında bir araya getirilmesi için ulusal sentezci girişimlerde bulunmuştur.

Avrupa'daki milliyetçilik cereyanlarının nasıl ulus devletleri parçalanmaya götürdüğünü gören ve bu doğrultuda kendi kurduğu ulus devletin de dışarıdan yönlendirilen ayaklanma ve isyan hareketleriyle aynı doğrultuda yıkıma doğru sürüklenmek istendiğini yerinde gören Atatürk, böylesine olumsuz bir gelişme ile Türkiye Cumhuriyetinin dağıtılmasını önleyebilmek üzere, yeni anayasal düzenleme içine halkçılık ilkesini de alarak ve bu prensibin Sovyetler Birliği içindeki yerini inceleyerek ve Halkevleri gibi yaygın bir kitle örgütü üzerinden halk eğitimini esas alan ve halkçı eğitim yöntemleri ile halkçı bir cumhuriyet oluşturulmasında Rusya örneğinden yararlanmıştır. Avrupa ülkelerinin parçalanma sinyalleri verdiği bir aşamada, Rusya'nın kendisine bölgesel bir yapılanma üzerinden bağlamış olduğu ulusları ve etnik kökenli halk gruplarını nasıl bir arada tutabildiğini incelemeye çaba gösteren Atatürk, Halkevleri atılımı ile vatandaşa kucak açıldığını ve hiçbir etnik ya da dinsel alt kimlik ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının bölünemeyeceğini, çeşitli konuşmalarında dile getirmekten çekinmemiştir.

Avrupa ülkeleri mikro milliyetçi hareketler ile bölünme tehdidi altında yaşarken, Rusya'nın ideolojik bir devrimi başararak sosyalist sistem içinde kendisine bağlı olan bütün halk topluluklarını ve ülkeleri anayasal bir eşitlik düzeni içinde tutabilmesi, halkçılık anlayışı çerçevesinde başarıya ulaştırılmış bir yaklaşım olarak görüldüğü için, Atatürk son dönem çalışmaları içinde Sovyet devrimini yakından inceleme fırsatı bularak ve halkçılık ilkesinin birlik ve bütünlük sağlayan olumlu yansımalarını yerinde tespit ederek , milliyetçilik ilkesinin yanında ayrıca halkçılık anlayışına da yer vererek kurmuş olduğu siyasal parti ile birlikte ,halkçılık anlayışının bütünüyle Halkevleri örgütlenmesi üzerinden tüm yurttaki yaygınlık kazanması için uğraşmıştır. Halkevleri bu tür bir yaklaşımın temel örgütü olarak devlet tarafından desteklenirken, her türlü bölücü ve alt kimlikçi yaklaşımlara karşı modern bir halkçılık anlayışı ile devlet içi denge sağlanmaya çalışılmıştır. Halkevlerinin kuruluşu ile vatandaşlara ve toplumun her kesimine kucak açılması, ülkede tam anlamıyla bir toplumsal devrimin gerçekleştirilmesine aracı olmuştur. Yüzyıllarca köylere mahkum olmuş bir toplumun içinden çağdaş bir ulus çıkartılmasında halkçılık etkili olmuştur .

Atatürk'ün devlet modeli yaşama geçirilirken Avrupa'daki ulus devletler yerinde incelenerek, yeni Türkiye'nin kurulması sağlanabilmiştir. Ne var ki, cihan savaşı sonrası ortamda Atatürk kurmuş olduğu devlet düzenini kurumlaştırmaya öncelik verirken, muhtemel bir ikinci dünya savaşının gündeme gelmesi tehlikesine karşı Rusya ile yakınlaşmaya çalışılmış ve bu çerçevede Rus modelinden yararlanılarak, saldırgan batı emperyalizmine karşı bir Avrasya dayanışması ile merkezi bölgedeki sentezci devlet modelinin güvenlik şemsiyesi altında, geleceğe doğru kurumlaşmasına öncelik verilmiştir. Türkiye'nin savaşa girmesi tehlikesine karşı Kemalist cumhuriyet gerekli olan önlemleri alırken, Rusya ile paslaşmanın arayışı içinde olmuştur . Atatürk kendi iktidarının son döneminde hem Sovyetler Birliği'nin merkezi alana inmesini önlemek için komşuları ile bir bölgesel güvenlik antlaşmasına yönelmiş, böylece bölgede oluşturulacak barış ortamı içinde de Türkiye Cumhuriyeti'nin savaş döneminde yıkılmasının önüne geçmeye çalışmıştır. Böylece merkezdeki doğu-batı sentezi yapılanmasının korunabilmesinin mümkün olabileceği düşünülmüştür. Devletin kuruluş döneminde oluşturulan devlet modelleri arasındaki siyasal sentezin devamlı olabilmesi ve bu sentezin savaş koşullarında bozulmadan korunabilmesi için, kurucu önder Atatürk yaşamının son yıllarında Çankaya köşküne çekilerek bu doğrultudaki çalışmalarını sistematik bir bütüne kavuşturmaya çalışmıştır. Onun böylesine dikkatli ve tedbirli yaklaşımları sayesinde Türkiye Cumhuriyeti kendi modeli içinde kurumlaşarak yüzüncü yılına kadar gelebilmiştir. Rusya'yı büyük devlet yapan halkçılık siyasetinin, bir ulus devlet yapılanması çerçevesinde ele alınması, kendiliğinden bir ulus devlet ve halkçı cumhuriyet sentezinin gerçekleştirilmesi açısından yararlı olmuştur. Avrupa ulus devletleri kendi içlerindeki mikro milliyetçilik akımlarının dağılmasına doğru sürüklenirken , Türkiye cumhuriyeti halkçı bir cumhuriyetçilik anlayışı ile bu tür çekişmelerin kopma ya da dağılmaya gitmesini önleyebilmiştir . Halkçılık açılımları ile Türkiye kuzeydeki sosyalist sistemi anlamaya çalışırken, Rus yönetiminin uyguladığı devlet halkçılığı yöntemi ile bölücü olabilecek milliyetçi hareketlerin nasıl önüne geçilebildiği, Atatürk ve arkadaşlarının ele alarak incelediği başlıca konulardan birisi olmuştur.

Atatürk'ün merkezi alanda kurduğu Türkiye Cumhuriyeti yüzüncü yılına doğru gelirken, sahip olduğu merkezi sentez modeli ile, diğer ulus devletlerden ayrılmaktadır. Üzerinde kurulu bulunduğu jeopolitik coğrafyanın getirdiği faktörlerin birlikte ele alınmasıyla, geleceğin dünyasında da varlığını koruyabilecek bir durumdadır. Küresel emperyalizmin bütün ulus devletlere bölücülük üzerinden dayattığı dağılma ve çöküş senaryolarına karşı, Türk devleti Atatürk'ten gelen birikim ile karşı koymuştur. Ulus devletler çağında Atatürk Türk ulusuna tam bağımsız bir düzen kurmak için çalışırken, aynı zamanda merkezi alanın koşulları içinde her zaman bir siyasal sentez arayışında olmuştur. Atatürk'ün kendi yaklaşımları çerçevesinde gerçekleştirdiği sentezci yaklaşım, devletin kuruluşunda farklı yaklaşımları bir araya getirebildiği gibi aynı zamanda karma bir model yaratarak merkezi alandaki siyasal gelişmelere karşı da bir çözüm olabilmiştir. Tüm sentez açılımlarının farklı unsurların bir araya getirilmesiyle mümkün olabilmesi nedeniyle, Kemalist sentez yaklaşımı da bölgedeki gelişmelere bakarak devlet içi dengelerin zamanında izlenerek devreye sokulmasını gerekli kılmıştır. Farklı etnik ve dinsel kökenlere dayanan siyasal hareketler merkezi alanda kendi devletlerini kurmak için çaba gösterirlerken, emperyalist devletler ulus devletleri ortadan kaldırmak için bu gibi farklı girişimleri destekleyerek dağılma ve dağıtma girişimlerini sistemli bir biçimde yürütürken, Atatürk'ün merkezi senteze dayanan ulus devleti halkçı cumhuriyet rejiminin getirdiği dayanışma ortamını koruyarak ve güçlendirerek, Kemalist devletin varlığının korunabilmesi sağlanmıştır. Çağ değişimi sürecinde dünyanın nereye doğru gittiği sorunu

araştırılarak, geleceğin okunabilmesi mümkün olabilecek noktaya geldiğinde, Atatürk'ün merkezci senteze dayanan halkçı ulus devletinin her türlü güvenlik sorununu geride bırakılabilecektir. Emperyalist plan ve programlara alet olan ve bunlara aracılık yaparak var olan devlet düzenlerinin çökertilme operasyonlarına karşı, yine Kemalist kadroların taşıdığı direnme gücü ile karşı konulabilmektedir. Bu çerçevede, yeni dünya düzeni oluşturma girişimlerinin getirdiği çıkmazlara karşı durarak yeni bir ulusal mücadele gerekmektedir.

Otoriterliğe kayan ülke sayısı artıyor, ABD de 'demokrasinin gerilediği' ülkeler arasında | Rapor

<https://tr.euronews.com/2021/11/22/otoriterlige-kayan-ulke-say-s-art-yor-abd-de-demokrasinin-geriledigi-ulkeler-aras-nda-rapor>

Uluslararası Demokrasi ve Seçim Yardımı Enstitüsü (IDEA), 'daha fazla sayıda ülkenin otoriterliğe doğru kaydığını, tehdit altındaki yerleşik demokrasilerin sayısının da hiç bu kadar yüksek olmadığını' bildirdi.

Stockholm merkezli hükümetler arası örgüt tarafından hazırlanan 'Küresel Demokrasi Durumu 2021 - Pandemi Çağında Direnç Oluşturma' isimli raporda 'popülist siyaset, muhalifleri susturmak için Covid-19 salgını kısıtlamalarının kullanılması ve toplumları kutuplaştırmak için dezenformasyonun kullanıldığı' başlıklarını sıraladı.

IDEA, 1975'ten bu yana derlenen verilere dayanarak, demokrasinin durumuyla ilgili 2021 araştırmasında, "Her zamankinden daha fazla ülke 'demokratik erozyondan' muzdarip" değerlendirmesinde bulundu.

Basın özgürlüğü ve insan haklarının yanı sıra hükümet ve yargı bağımsızlığı üzerindeki kontroller de dahil olmak üzere bazı alanlarda geriye dönüş olduğunun altı çizilerek, "'Demokratik gerileme' yaşayan ülkelerin sayısı hiç bu kadar yüksek olmamıştı" denildi.

Raporda, "Demokratik olmayan rejimler baskılarını arttırdıkça dünya daha otoriter hale geliyor ve birçok demokratik hükümet, ifade özgürlüğünü kısıtlama ve hukukun üstünlüğünü zayıflatma taktiklerini benimseyerek geriye doğru adım atıyor, Covid-19 kısıtlamaları "yeni normal" olma tehdidiyle daha da kötüleşti. Otoriterlik yönünde ilerleyen ülke sayısı, üst üste beşinci yıl, demokratik yönde hareket eden ülke sayısını geride bıraktı. Otoriterlik yönünde yol alan ülke sayısı, demokrasi yönünde ilerleyen ülke sayının üç katı" ifadeleri yer aldı

Raporda uluslararası güçlerin çekilmesinin ardından ağustos ayında Taliban tarafından ele geçirilen Afganistan, bu yılın en kötü örneği olurken, Myanmar'da yaşanan 1 Şubat darbesi kırılğan demokrasinin çöküşüne işaret etti.

Diğer örnekler arasında 2020'den bu yana iki darbeye maruz kalan Mali ve cumhurbaşkanının parlamentoyu feshettiği ve olağanüstü hal yetkilerini üstlendiği Tunus yer alıyor.

Brezilya ve ABD gibi büyük demokrasilerde, başkanlar seçim sonuçlarının geçerliliğini sorgularken, Hindistan, hükümet politikalarını eleştirenlerin yargılanmasına tanık oldu.

Raporda Macaristan, Polonya, Slovenya ve Sırbistan, demokraside en büyük gerilemelerin yaşandığı Avrupa ülkeleri olarak kayda geçti.Yine raporda, "Aslında, dünya nüfusunun yüzde 70'i artık ya demokratik olmayan rejimlerde ya da demokratik anlamda gerileyen ülkelerde yaşıyor" denildi.

'Covid-19 salgınının hükümetlerin otoriter davranışlarında bir artışa yol açtığını' belirten rapor, Çin devlet medyasının aksini iddia etmesine rağmen 'otoriter rejimlerin salgınla mücadelede daha iyi olduğuna dair hiçbir kanıt bulunamadığı' görüşüne yer verdi.

Rapor, "Salgın, Belarus, Küba, Myanmar, Nikaragua ve Venezuela gibi ülkelerde baskıcı taktikler ve muhalefetin susturulması için ilave araçlar sağlıyor" kanaatini paylaştı.

Araştırma: İnsan hayatını en fazla kısaltan dış etken 'hava kirliliği', alkolden 3 kat daha etkili

<https://tr.euronews.com/green/2021/10/22/arast-rma-insan-hayat-n-en-fazla-k-saltan-d-s-etken-hava-kirliligi-alkolden-3-kat-daha-etkili>

Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan bir araştırmaya göre hava kirliliğinin insan hayatını en çok kısaltan dış etmen olduğu sigara, uyuşturucu, trafik kazaları ya da AIDS gibi hastalıklardan en az 3 kat daha etkili olduğu kaydedildi.

Chicago Üniversitesi'nde yapılan araştırmanın en çok dikkat çeken ayrıntılarından biri de hava kirliliği ve toksik madde solunumunun dünyada meydana gelen ölümlerin 5'te 1'ine sebebiyet vermesi.

Verilere göre dünyada her sene 7 ila 8 milyon insan hava kirliliğine bağlı hastalıklar sebebiyle hayatını kaybediyor.

Chicago Üniversitesi'ne bağlı bir kurum olan ve dünyadaki hava kirliliği ve buna bağlı ölümleri araştıran Hava Kalitesi Hayat Göstergesi'ne (Air Quality Life Index- AQLI) göre insan ömrü hava kirliliği sebebiyle kişi başına 2.2 yıl azaldı ve her sene yaklaşık 8 milyar olan dünya nüfusunun hayatından "17 milyar yıl" eksiliyor.

Hava kirliliğine sebep olan en büyük etken dünya genelindeki termik santrallerin yaktığı kömür ile petrole dayalı endüstri ve ulaşım sektörü. Dünya üzerinde hava kirliliğinden en çok etkilenen ülkeyse Hindistan. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ-WHO) verilerine göre bu ülkede ikamet eden vatandaşlar toksik madde solunumu sebebiyle ortalama 6 yıl daha az yaşıyor.

Bilim insanlarına göre Hindistan'ın kuzey bölgelerinde yaşayan 480 milyonu aşkın insan, dünyanın geri kalanından 10 kat daha kirli hava soluyor.

Hava kirliliğinden en çok etkilenen ikinci ülkeyse dünyanın üretim merkezi Çin. Pekin yönetiminin son 8 senede hava kirliliğini azaltmaya yönelik çalışmaları sonuç verdi. 2013'te ülkedeki hava kirliliği yüzde 29 oranında azaltıldı. Bu gelişme Çin'deki kişi başı insan yaşamını 1.5 yıl uzatsa da ülkedeki insanlar hava kirliliği sebebiyle ortalama 2.6 yıl daha az yaşıyor.

2019'da yapılan bir araştırmaya göre hava kirliliği insan vücudunun her organını olumsuz yönde etkiliyor. Hava kirliliği özellikle bunama, kalp ve akciğer hastalıkları, kalp krizi, görme kaybı ve zeka gelişimini azaltma gibi sağlık sorunlarına yol açıyor.

DSÖ verilerine 2018'den bu yana geçen 3 sene içerisinde dünyada her sene en az 7 milyon kişi, hava kirliliğine bağlı olarak hayatını kaybetti. Bu rakam her sene Yeni Zelanda ve Afrika'nın refah seviyesi en yüksek ülkesi Botswana'nın toplam nüfusu kadar insanın her sene ölmesi anlamına geliyor.

Dünya nüfusunun yaklaşık 4'te 1'i şehirlerde yaşıyor. Ancak şehirlerin enerji tüketimi tüm dünyaya kıyasla yüzde 78 oranında. Ayrıca gezegendeki emisyon gazlarının en az yüzde 60'ına yine şehirler sebep oluyor. Bu rakamlar her geçen gün giderek artış gösteriyor. Bu da hava kirliliğine sebebiyle oluşan hastalıkların tedavi masraflarını da giderek artırıyor.

Yaklaşık 114 milyon nüfusa sahip Etiyopya dünyanın en kalabalık 12'inci ülkesi konumunda. 2019 yılındaki verilere göre sadece bu ülkede hava kirliliği sebebiyle oluşan hastalıkların tedavisi için 3 milyar dolar harcandı.

Duman göçü nedir?

Çin'in başkenti Pekin'de bazı nitelikli işçilerin kirli hava sebebiyle şehri terk ederek hava kirliliğinin daha az olduğu kentlere taşındığı biliniyor. Ülkede meydana gelen bu duruma "duman göçü" (smog migration) deniliyor.

Afrika'daki bir araştırmaya göre, hava kirliliği kıtadaki çocukların IQ seviyesini toplamda 1.96 milyar puan düşmesine neden oldu. Uzmanlar özellikle Afrika'da yaşanan hava kirliliği durumunun, İskoçya'da düzenlenecek COP26 Zirvesi'nde özel olarak ele alınması gerektiğini ifade ediyor.

Afrika kıtasındaki ülkelerde endüstri ve ekonominin gelişmesiyle birlikte çevre kirliliği de paralel olarak artış gösteriyor. Buna bağlı olarak özellikle Nijer Deltası bölgesinde hava kirliliği yerli halkın ömrünü kişi başına ortalama 6 sene azaltıyor.

Dünya genelinde her sene yaklaşık 1.1 milyon kişi AIDS sebebiyle hayatını kaybediyor. Sahra altı Afrika'da AIDS sebebiyle yaşanan can kaybı yaklaşık 900 bin civarında. Hava kirliliği sebebiyle kara kıtada ölenlerin sayısıysa yaklaşık 700 bin.

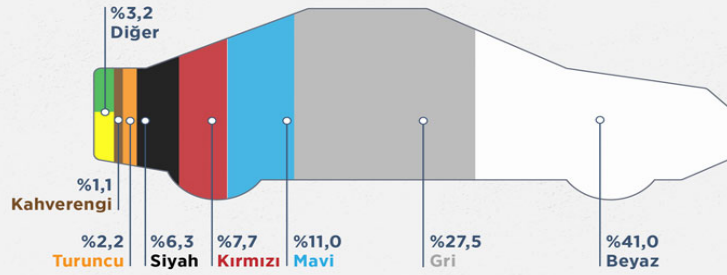
Afrika'da ev içinde solunan kirli hava, ölüm oranlarının en büyük kısmını oluşturuyor. Afrika kıtasında insanların büyük bir kısmı evde odun ve kömür gibi karbonmonoksit gazı açığa çıkaran maddeler yakarak yemek pişiriyor ya da ısıtıyor. Kıtada petrol, taş kömürü ve diğer fosillerin sanayi ve ulaşımda kullanım oranı oldukça yüksek. Bu da, Afrikalıların ev içi ve dışarısında sürekli olarak zehirli havaya maruz kaldığını gösteriyor.

Motorlu Kara Taşıtları İstatistikleri

Türkiye’de ekim ayında 85 bin 691 taşıtın trafiğe kaydı yapıldı

OCAK-EKİM DÖNEMİNDE TRAFİĞE KAYDI YAPILAN OTOMOBİLLER

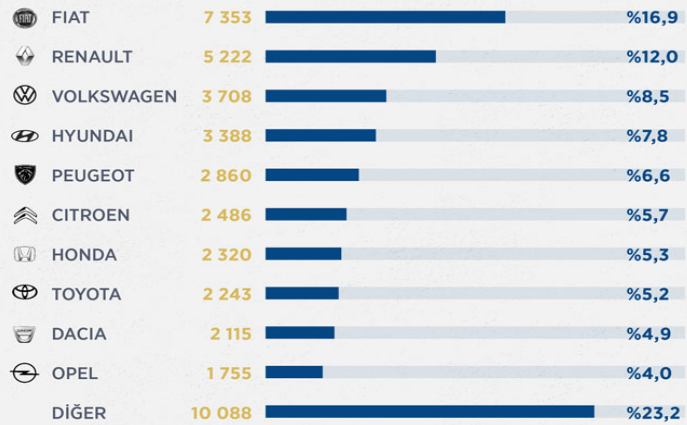

OCAK-EKİM DÖNEMİNDE TRAFİĞE KAYDI YAPILAN TAŞIT

998 BİN 860

EKİM 2021 TRAFİĞE KAYDI YAPILAN OTOMOBİLLER

Karadeniz'de su altına döşenecek borularda ilk kaynak 2022'nin baharında

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Fatih Dönmez, Karadeniz'de Sakarya Gaz Sahası'nda mühendislik çalışmalarının tamamlandığını belirterek, "2022'nin baharında suyun altına boruları yerleştirerek ilk kaynağı yapacağız." dedi

28 Temmuz'da **Türkali-2 kuyusunun rezervuar-2 ve rezervuar-3 testleri** başarıyla tamamlandı

20 Kasım'da rezervuar-1 testinde günlük **650 bin metreküp gaz akışına** ulaşıldı

2023'E DOĞRU KARADENİZ GAZI

BİRİNCİ FAZ

İlk etapta **10 kuyu** açılacak

Günlük **10 milyon metreküp dođal gaz** tařınacak

İKİNCİ FAZ

Kuyu **sayısı** artacak

Günlük **40 milyon metreküp dođal gaz** tařınacak

Deniz tabanında 2.200 kilometrekarelik bir alanda **40 üretim kuyusundan gelen gazın boru hattına aktarılmasını sağlayacak** şebeke kurulacak

Deniz tabanından karaya **170 kilometrelik boru hattı inşa edilecek**

2022'nin baharında suyun altına boruları yerleştirilecek ve **ilk kaynak** yapılacaktır

SAKARYA GAZ SAHASI

Türkali-2

KARADENİZ

TÜRKİYE

Türkiye, her yıl 1,1 milyon ton plastik atığı geri dönüştürüyor

Son yıllarda Türkiye’de geri dönüşüm konusunda artan hassasiyet, Paris İklim Anlaşması’nın onaylanmasıyla yeniden gündeme geldi

TÜRKİYE’DE YILLIK GERİ DÖNÜŞTÜRÜLEN PLASTİK ATIK

**1,1 MİLYON
TON**

SEKTÖRDEKİ
İŞLETME SAYISI
1.300

SEKTÖRDE İSTİHDAM EDİLEN
TOPLAM KİŞİ SAYISI
350 BİN

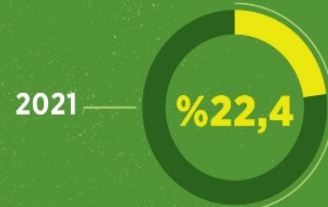
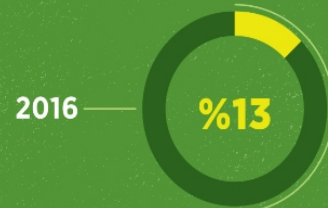
GERİ DÖNÜŞTÜRÜLMÜŞ
PLASTİKTEN MAMUL
İHRACATI **1,21 MİLYAR
DOLARA YÜKSELDİ**

Geri dönüşüm sayesinde yıllık **1 milyar dolardan fazla** plastik ham madde ithalatının önüne geçiliyor

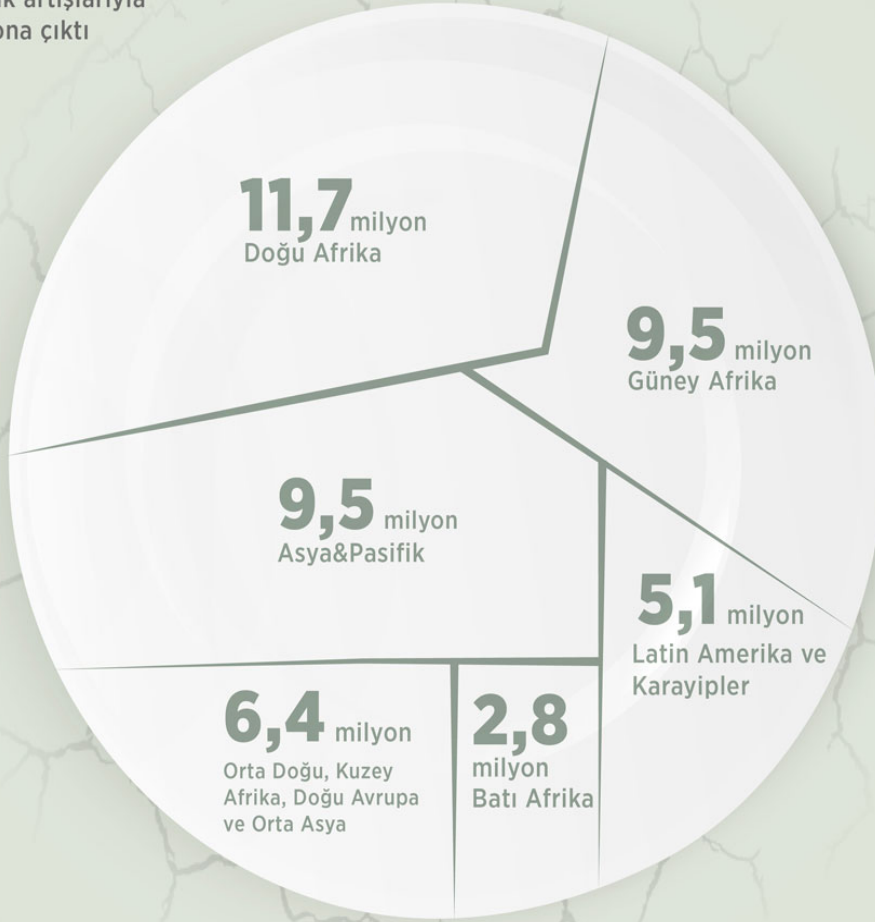
Plastik geri dönüşüm sektörü 2030 itibarıyla plastik ham madde **cari açığını %36 azaltma** potansiyeli sunuyor

GERİ KAZANIM ORANI

43 ÷lkede 45 milyon insan kıtlığın eşığında

43 ÷lkede kıtlık eşığindeki
insan sayısı dünya genelinde
akut açlık artışlarıyla
45 milyona çıktı

KITLIKLA KARŞI KARŞIYA KALAN KİŞİ SAYISI*

● 2019 ● 2021

27 milyon

45 milyon

*Acil durum ya da daha kötüsu olarak tanımlanan IPC4 seviyesinde

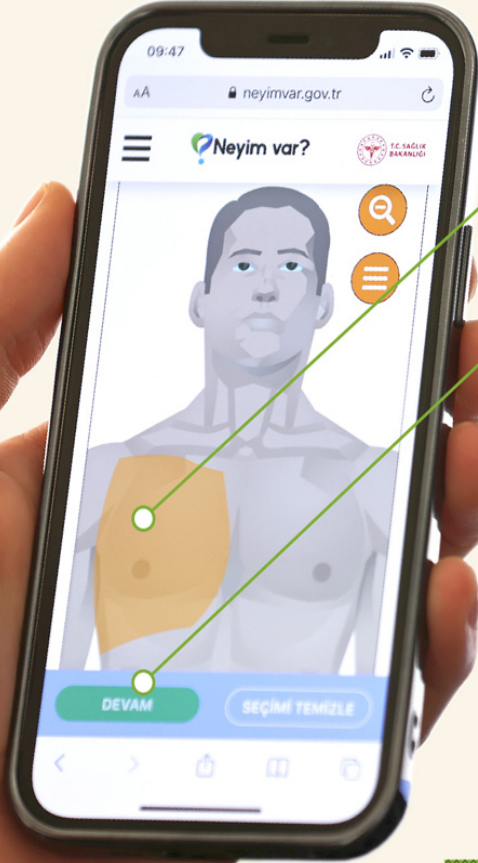
23.11.2021

KAYNAK: Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Gıda Programı (WFP)

"Neyim Var?" uygulaması doğru hekime yönlendiriyor

Sağlık Bakanlığı tarafından geliştirilen yapay zeka destekli **"Neyim Var?"** uygulamasına **e-Devlet** veya **e-Nabız** hesabıyla giriliyor

Hastanın şikayetlerine yönelik tanı tahminleri yapıyor

Hastanın başvurması gereken poliklinikler bildiriliyor

1,5 AYDA
8,2 milyon kişi
TARAFINDAN KULLANILDI

500 binden
FAZLA KİŞİ YÖNLENDİRİLDİ

TÜRKİYE'DE GÜNLÜK MUAYENE

Yaklaşık 2 milyon kişi

Muayene olanların
%6'sı yanlış bölüme
başvuruyor

Uygulama ile **yanlış bölüme başvuruların önüne**
geçilmesi ve hastaların **etkili tedaviyi en kısa**
sürede alması hedefleniyor

neyimvar.gov.tr

Dünya TV izleme süreleri

BM Genel Kurulu 1996'da aldığı kararla 21 Kasım tarihini "Dünya Televizyon Günü" olarak ilan etti

2020

DÜNYA GENELİ ORTALAMA
TV İZLEME SÜRESİ

2 SAAT 54 DAKİKA

GENÇ YETİŞKİNLER (15-34 YAŞ)

1 SAAT 49 DAKİKA

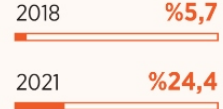

DİJİTAL PLATFORMLARA İLGİ ARTIYOR

Tüm dijital yayın platformların dünya genelindeki abone sayısı (2020)

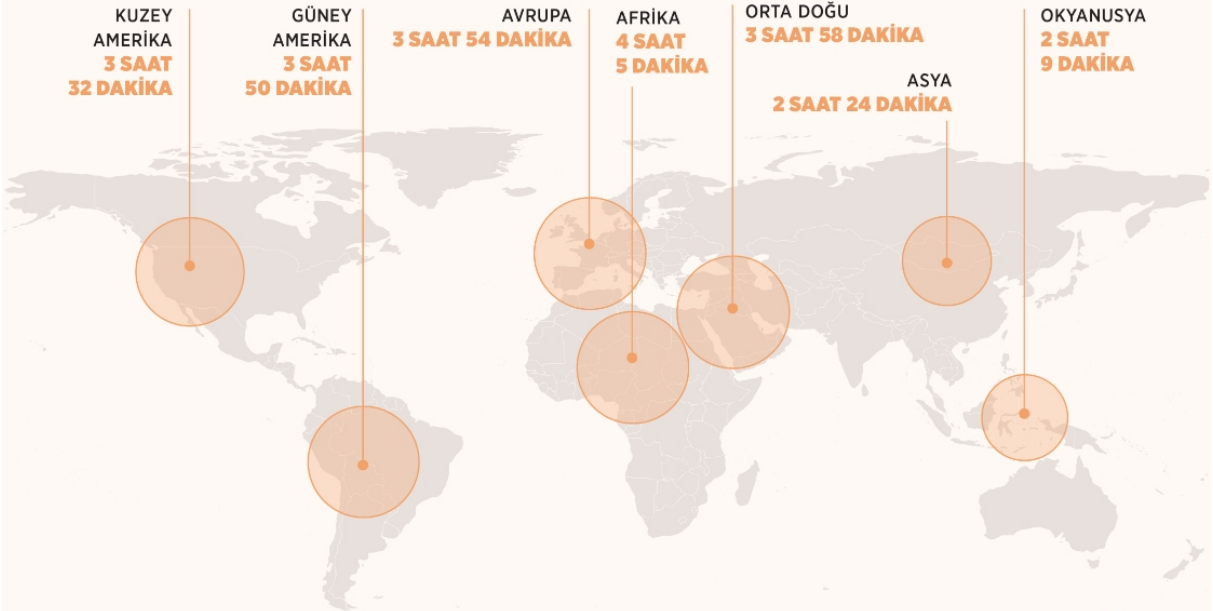
1+ MİLYAR

TÜRKİYE'DE
DİJİTAL PLATFORM
KULLANANLARIN
ORANI

TÜRKİYE TV İZLEME SÜRESİ **4 SAAT 33 DAKİKA**

DÜNYADA BÖLGELERE GÖRE TV İZLEME SÜRELERİ

22.11.2021

KAYNAK: TIAK, Motion Picture Association of America, RTÜK

<https://www.aa.com.tr/tr/info/infografik/25761>

Bu hafta 4'ü yerli 10 film vizyonda

 HAYALET AVCILARI: ÖTEKİ DÜNYA YÖNETMEN Jason Reitman OYUNCULAR Carrie Coon, Finn Wolfhard, McKenna Grace TÜR Fantastik, Aksiyon	 ECİNİN 3: ISSİZ ÇIĞLIK YÖNETMEN Mustafa Sağlam OYUNCULAR Gökçem Cöban, Yasemin Kurttekin, Fatih Paşalı, Batuhan Zeybek, İrfan Sağbaş TÜR Korku	 PIŞIRICILAR YÖNETMEN Ute von Münchow-Pohl TÜR Animasyon	 KRAL RICHARD: YÜKSELEN ŞAMPIYONLAR YÖNETMEN Reinaldo Marcus Green OYUNCULAR Will Smith, Saniyya Sidney, Demi Singleton TÜR Biyografi	 SPENCER YÖNETMEN Pablo Larraín OYUNCULAR Kristen Stewart, Timothy Spall, Sean Harris, Sally Hawkins, Jack Nielen TÜR Biyografi	 AŞK YOLUNDA YÖNETMEN Ahmet Kapucu OYUNCULAR Şahin İrmak, Çiğdem Batur, Bora Congiz, Ayhan Taş, Asuman Dabak TÜR Romantik komedi	 MUALLİM YÖNETMEN Müslim Şahin OYUNCULAR Melih Selçuk, Sevtap Özalpın, Ruhi Sarı TÜR Dram	 CEHENNEM KAPISI YÖNETMEN Daniel de la Vega OYUNCULAR Mariana Anghileri, Arturo Bonin, Diego Cremonesi, Lautaro Delgado TÜR Korku	 YAN ETKİ YÖNETMEN Pekin Azer OYUNCULAR Hakan Eratik, Zeynep Şarigil, Uğur Karabulut, Kamil Altıman, Sedat Bilenler TÜR Gerilim	 DÜNYANIN EN KÖTÜ İNSANI YÖNETMEN Joachim Trier OYUNCULAR Renate Reinsve, Anders Danielsen Lie, Maria Grazia Di Meo TÜR Komedi, Dram
--	---	---	---	---	--	--	---	---	--

Kitap Tavsiyesi

